

Fairy Tales Framed. Early Forewords, Afterwords, and Critical Words, ur. Ruth B. Bottigheimer, State University of New York Press, Albany 2012., 268 str.

Istraživači zbirke bajki i drugih (kraćih) pripovjednih oblika gotovo se bez iznimke usredotočuju na u njima objavljene primarne tekstove (i.e. same bajke i druge pripovijesti), zanemarujući pritom “popratne” sadržaje poput predgovora i pogovora, kazala, komentara i bilježaka, posveta i tekstova na koricama, omotu ili klapnama knjige. Cilj zbirke *Fairy Tales Framed*, uvrštene na prestižan popis izvanrednih stručnih publikacija časopisa *Choice: Current Reviews for Academic Libraries*, jest skrenuti pozornost akademske zajednice upravo na te, ranije uglavnom previđane i zanemarivane, peritekstualne i epitekstualne (javni i privatni diskursi o zbirkama, pričama i žanrovima koji se javljaju u vidu pisama, traktata i drukčije oblikovanih osvrta i promišljanja) elemente pripovjednih zbirki. Iako se na koricama knjige ističe jedino ime glavne urednice, ugledne (a posljednjih godina pomalo i kontroverzne) američke istraživačice bajki Ruth Bottigheimer, *Fairy Tales Framed* rezultat je zajedničkih napora vrijednog uredničko-prevoditeljsko-autorskog tima koji uz spomenutu Bottigheimer čine i Suzanne Magnanini, Nancy Canepa, Betsey Harries, Christine Jones i Sophie Raynard.

U središtu interdisciplinarnih promišljanja ove zbirke nalaze se počeci tiskane povijesti bajke, odnosno, ako je vjerovati smjelim tvrdnjama glavne urednice, povijesti bajke općenito. U tom smislu, zbirka obuhvaća žanrovski raznolike tekstove o bajkama (ne i same bajke!) nastale u Italiji i Francuskoj u razdoblju od 16. do 18. stoljeća, poput predgovora autora, prevoditelja i urednika zbirki, pisama posvete i “običnih” pisama iz privatne korespondencije (npr. pismo dramatičara Andree Calma kurtizani Signori Frondosi u kojem se opisuju vrste priča koje će se pripovijedati nakon večere), traktata (npr. “Del dialetto napoletano”/“O napuljskom dijalektu” Ferdinanda Galiana u kojemu se kritizira navodno štetan utjecaj Giambattiste Basilea na napuljski dijalekt, ili “Entretiens sur Les Contes des Fées”/“Razgovori o bajkama” opata de Villiersa koji bajke zbog manjka poučnosti smatra inferiornima Ezopovim basnama), metatekstualnih komentara utkanih u same bajke (npr. u priči “Les Enchantemens de l’Éloquence ou les effets de la douceur”/“Čari elokvencije ili posljedice dragosti” Marie-Jeanne Lhéritier de Villandon, pripovijedanje se više puta prekida izravnim obraćanjima vojvotkinji od Epernona u kojima se komentiraju opisani događaji) i pravnih dokumenata (npr. kraljevsko dopuštenje za objavljivanje zbirke *Histoires ou contes du temps passé/Priče iz prošlih vremena* Charlesa Perraulta, naslovljeno na njegovog sina Pierrea Darmancoura). Kroz više od 40 tekstova predstavljena su 22 pojedinca, mahom autori, priređivači, urednici i prevoditelji zbirki bajki, ali i druge osobe iz javnoga života koje su se na ovaj ili onaj način očito-

vale o bajkama i književnosti fantastičnog predznaka općenito. Uz izuzetak nekoliko zvučnijih imena poput Giovannija Boccaccia i Charlesa Perraulta, radi se uglavnom o slabo poznatim pojedincima, pa njihovo predstavljanje dodatno uvećava korisnost i informativnost zbirke.

Peri- i epitekstualni sadržaji objedinjeni u ovoj zbirci iznimno su vrijedan izvor podataka o razvoju žanra bajke, njegovom statusu u pojedinim društvenim sredinama, povijesnim trenucima i sustavima književnih žanrova, o kontekstima u kojima se bajke pripovijedalo i objavljivalo, te njihovoj društvenoj i književnoj valorizaciji. Pridonoseći boljem i potpunijem razumijevanju povijesnih, društvenih, kulturnih, književnih i jezičnih konteksta u kojima se bajke pričaju, pišu i objavljuju, predgovori i drugi primarni tekstovi koji tvore ovu poticajnu knjigu (većina njih prvi put dostupna u engleskom prijevodu) popunjavaju mnoge praznine u povijesti bajke. S obzirom na informativnost tog tipa sadržaja, neminovno se nameće pitanje njihove slabe istraženosti, koju glavna urednica Bottigheimer djelomice pripisuje slaboj dostupnosti. Naime, predgovore, bilješke i druge peritekstualne elemente u pravilu nalazimo jedino u prvim izdanjima zbirke; ponovljena izdanja i prijevodi najčešće sadrže samo priče dok se “popratni” sadržaji, za koje se pretpostavlja da narušavaju pripovjedni tok i opterećuju čitatelja, jednostavno izostavljaju. Osim toga, Bottigheimer u brisanju predgovora i drugih tekstova u kojima do izražaja dolazi autorska instanca prepoznaje sredstvo perpetuacije “iluzije” o usmenom porijeklu bajke.

Objedinjujući interese teorije i povijesti književnosti, te povijesti pisanja, čitanja i nakladništva, zbirka *Fairy Tales Framed* otvara i zasijeca u slabo istražena polja i uglavnom neafirmiranu problematiku, nudeći pritom obilje inovativne građe koja je predstavljena unutar dviju cjelina: jedne posvećene talijanskom, druge francuskom kontekstu. Pojedinačni su tekstovi popraćeni informativnim uvodima koji pridonose njihovoj povijesnoj, društvenoj i književnoj kontekstualizaciji, te bilješkama koje tumače brojne aluzije i slabije poznate pojmove i imena, te komentiraju određene jezične suptilnosti i prevoditeljska rješenja. Budući da granice žanra u razdobljima obuhvaćenima zbirkom nisu bile jasno definirane (a nisu, strogo gledano, niti danas), pa autori žanrovske odrednice u pravilu koriste vrlo slobodno i prema vlastitom nahođenju, velik dio uvodnih eseja i bilježaka posvećen je upravo problematici žanra i razgraničavanju srodnih i često isprepletenih pojmova kao što su *fiabe*, *conte*, *novelle* i *favole*, odnosno *nouvelle*, *histoire*, *conte* i *le conte de peau d’asne*.

Zbirku otvara opći uvod Ruth Bottigheimer u kojem se ponavljaju provokativne tvrdnje, prethodno elaborirane u nizu članaka te studijama *Fairy Godfather: Straparola, Venice and the Fairy Tale Tradition* (2002.) i *Fairy Tales: A New History* (2009.), o bajci (konkretno tzv. bajci o usponu, *rise fairy tale*) kao pripovjednoj vrsti koja je, protivno uvriježenim stavovima, ponikla iz pisane, a ne usmene tradicije. Za Bottigheimer, povijest bajke započinje na prijelomu 16. stoljeća s objavljivanjem zbirke *Le piacevoli notti* (Ugodne noći, 1550.–1553.) Giovannija Francesca Straparole. Međutim, vremenska lenta koju iscrtava *Fairy Tales Framed* ne započinje s pretpostavljenim rodonačelnikom Straparolom, već s Boccacciom, koji o bajkama progovara na stranicama svoje mitološke enciklopedije *Genealogia deorum gentilium* (Genealogija poganskih bogova, oko 1350.) i čiji je *Dekameron* poslužio kao strukturni model i Straparoli i Basileu (štoviše, Suzanna Magnanini ističe da je Straparola od Boccaccia osim same strukture posudio i brojne izraze i opise, pa i cjelovite zaplete novela).

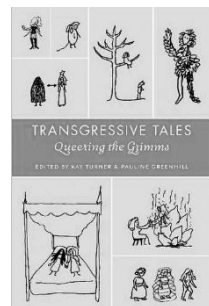
Prvi dio zbirke koji, između ostaloga, sadrži rasprave o napuljskom dijalektu, te predgovore i posvete iz spomenutih *Ugodnih noći* i Basileove zbirke *Lo cunto de li cunti* (Priča nad pričama, 1634.–1636.), otvara uvodni tekst Suzanne Magnanini u kojemu se naglašava osobito poimanje autorstva i bajke u 16., 17. i 18. stoljeću. Magnanini se, također, osvrće na tenziju između čitateljskog/pripovjednog užitka u bajkama i njihove negativne društvene valorizacije (u javnoj percepciji figuriraju kao frivolne, čak i nemoralne priče, inferiorne novelama kakve je pisao Boccaccio), te na odnos bajke i drugih žanrova s elementima nadnaravnoga, napose viteške epike.

U uvodnom tekstu Ruth Bottigheimer, koji otvara drugi dio zbirke, najvećim dijelom sačinjen od predgovora, posveta i komentara samih autora bajki (Perrault, Marie-Catherine d'Aulnoy, Charlotte Rose de La Force i dr.), naglašava se utjecaj talijanskih zbirki na tradiciju bajke u Francuskoj (Straparolina je zbirka, primjerice, od 70-ih godina 16. do početka 17. stoljeća tiskana čak 16 puta). Međutim, moda pričanja i pisanja bajki u Francuskoj bitno je drukčija u odnosu na Italiju. Važnu ulogu u razvoju žanra i širenju njegove popularnosti imaju pomodni književni saloni u kojima se često održavaju natjecanja u pričanju/pisanju bajki. Nadalje, pisane su bajke (napose one francuskih spisateljica) često "uokvirene", odnosno integrirane u dulje pripovijesti i romane, a na važnosti dobiva i njihova poučna komponenta (štoviše, bajke često nastaju kao ilustracije pojedinih maksima i poslovice).

Bez obzira na to što mislili o "novoj" povijesti bajke Ruth Bottigheimer na kojoj velikim dijelom počiva i *Fairy Tales Framed*, teško je osporiti vrijednost, pronicljivost i inovativnost ove zbirke koja, smještajući u prvi plan ranije zanemarene peri- i epitekstualne sadržaje, otvara intrigantno područje istraživanja i poziva na propitkivanje uvriježenih stavova o razvoju, statusu i recepciji bajke. Raznovrsnost primarnih materijala (čiji prijevodi na engleski jezik već sami po sebi zaslužuju svaku pohvalu) u kombinaciji sa zanimljivim i informativnim esejima i bilješkama tvori impresivan tekstualni korpus i poticajan teorijsko-metodološki model koji će zacijelo poslužiti kao polazište za brojna buduća istraživanja tog popularnog žanra.

Nada Kujundžić

Transgressive Tales. Queering the Grimms,
ur. Kay Turner i Pauline Greenhill, Wayne
State University Press, Detroit 2012., 358 str.

Nevelika istraživačka niša smještena na presjecištu folkloristike i teorije i povijesti književnosti koju bismo provizorno mogli označiti opisnom odrednicom studija o bajkama ili istraživanja bajki (*fairy-tale studies*) do sada se najvećim dijelom napa-